

Ivana
Mance

Povijest povijesti umjetnosti i nacionalna identifikacija

*The History of Art History in Central, Eastern
and South Eastern Europe*, Toruń, Poljska,
14. –16. 9. 2010.

Nastupno predavanje koje je Joseph Saunders, osnivač katedre i prvi profesor povijesti umjetnosti na Fakultetu za književnost i umjetnost Sveučilišta u Vilni, održao 15. 9. 1810. pod naslovom *Discours sur l'influence ou l'utilité des arts imitatifs*, u povijesnoj svijesti poljske povijesti umjetnosti figurira simbolički početak njene institucionalizacije na području srednje Europe. U suradnji institucija koje danas baštine tradiciju vilnijskog sveučilišta, katedre za modernu povijest umjetnosti poljskog Sveučilišta Nikole Kopernika u Toruńu i instituta za istraživanje litvanskoga kulturnog naslijeđa pri Sveučilištu Vyatautas Magnus u Kaunasu, te uz podršku nekolicine drugih relevantnih istraživačkih centara poput IRSE (Međunarodni institut za istraživanje povijest umjetnosti u Krakowu), dvjestota obilježnica toga predavanja obilježena je dvjema međunarodnim konferencijama održanim u Torunu i Kaunasu u rujnu i listopadu ove godine. Konferencija pod naslovom "Povijest umjetnosti u srednjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi" (*The History of Art History in Central, Eastern and South Eastern Europe*) svojim je konceptom bila izričito namijenjena geopolitičkom prostoru srednje Europe, Baltika, Rusije, Bjelorusije, Ukrajine i Moldavije, Balkana te Grčke, s posebnim naglaskom na etničkim skupinama s područja kavkaskih zemalja. S obzirom na izričito regionalni karakter, osnovna premisa koncepta bila je povijesna refleksija o institucionalizaciji povijesti umjetnosti u procesima nacionalnog osvještavanja odnosno izgradnji nacionalnih

kulturnih identiteta, u vremenskom rasponu od prve polovine 19. stoljeća do danas. Takva je krovna tema, dakako, mogla podnijeti disperziju na doista vrlo širok spektar specifičnih interesnih područja. Ta su područja bila i izdvojena u pozivnom obrazloženju kongresa: od povijesti samih institucija – akademskih, znanstvenih, muzejskih i drugih; preko povijesne geneze koncepta nacionalne umjetnosti odnosno uspostave stilskih, ikonografskih i drugih parametara nužnih za diferencijaciju umjetnosti na nacionalnoj osnovi, s time vezane afirmacije vernakularnih tradicija te problematike etnički i religijski heterogenih kulturnih korpusa; do problematike samoga povijesno-umjetničkog diskursa odnosno njegova pozicioniranja u kontekstu specifičnih povijesnih okolnosti određenih ideološkim i političkim pritiscima, uključujući i stalno aktualan odnos prema hegemonijskom diskursu zapadnoeuropske povijesti umjetnosti. Potonji aspekt artikulacije povijesno-umjetničkog znanja u funkciji nacionalne diferencijacije provlačio se kao načelna potka svih, dakako, međusobno vrlo različitih izlaganja okupljenih na simpoziju. Bez obzira što institucija povijesti umjetnosti, kao tekovina društva utemeljenog na liberalnim vrijednostima podrazumijeva nacionalno predoznavanje kulturno-umjetničke baštine, ona ipak uvijek iznova otkriva svoje diskriminatorno lice kada su posrijedi slučajevi koji univerzalističku sliku umjetničke povijesti iznova postavljaju u specifični, nacionalnim težnjama zasićen povijesni kontekst.

Program prva dva dana koncentrirao se oko dvije velike teme, provučene kroz dvije paralelne sekcije: geneze povijesti umjetnosti kao akademske discipline i njene institucionalizacije te problematike nacionalnog identiteta umjetničke produkcije odnosno graditeljske baštine. U sklopu prve teme mogao se čuti niz izlaganja koja su isticala specifične doprinose pojedinih povijesnih osoba, koje su bavljene povijesnoumjetničkim materijalom u vlastitim sredinama inaurirale u skladu s metodološkim kriterijima vremena, kao i formiranje centara institucionalnog života discipline na području današnje Ukrajine, baltičkih zemalja, Rumunjske i Turske.

U nizu predavanja posvećenih genezi povijesti umjetnosti kao znanosti te specifičnim doprinosima istaknutih istraživača i povijesnoumjetničkih škola, nastupili su i izlagači iz Hrvatske, predstavivši središnja poglavlja povijesti hrvatske povijesti umjetnosti. Predavanjem *Strange parents, unrecognized child: the genesis of Croatian art history in Vormärz period* Marko Špikić upozorio je na važnost duge tradicije antikvarskih istraživanja graditeljske baštine u Dalmaciji za razvoj moderne discipline povijesti umjetnosti na području hrvatskih zemalja i šire. Ljerka Dulibić i Iva Pasini Tržec su predavanjem *Bishop Josip Juraj Strossmayer (1815–1905) and the founding of art historical studies in Croatia* podastrle kroniku zbivanja koja su dovela do osnutka Katedre za povijest umjetnosti, fiksirajući ulogu biskupa Strossmayera i njegove zbirke u procesu institucionalizacije povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. U izlaganju naslovljenom *Ivan Kukuljević Sakcinski: art history and politics in second half of the 19th century in Croatia* Ivana Mance istaknula je za hrvatsku povijest umjetnosti ključnu ulogu Ivana Kukuljevića odnosno njegova djelovanja u sklopu Društva za povjestnicu jugoslavensku, naglasivši važnost povijesne kontekstualizacije u okolnostima razdoblja neoapsolutizma. Nehotičan, ali sretan spoj tih triju izlaganja reprezentativno je upisao razvoj povijesti umjetnosti u Hrvatskoj u širi kontekst zadan temom konferencije.

Druga od dviju navedenih tema koje su obilježile prva dva dana okupila je izlaganja orijentirana na problematiku nacionalnog identiteta umjetničke produkcije odnosno graditeljske baštine. U rasponu od afirmacije vernakularnih izričaja kao predmeta znanstvenog istraživanja u graditeljstvu, tekstilnim rukotvorinama itd., do artikulacije ideje nacionalnog stila u suvremenim umjetničkim produkcijama tijekom 19. i 20. stoljeća, raspon izlaganja bio je vrlo raznolik. Na taj su se niz izravno nadovezivala i izlaganja izričito okupljena pod temom odnosa povijesti umjetnosti i nacionalnih ideologija, naposljetku ujedinivši načelnim teorijskim pitanjima heterogene doprinose u problemski prepoznatljivu cjelinu. Za razliku od problematike nacionalnog identiteta u umjetnosti, koja je unatoč širokom spektru tema na konferenciji ipak uspjela locirati paradigmatička pitanja vrijedna daljnjeg istraživanja, tema odnosa povijesti umjetnosti i suvremenih političkih ideologija, rezervirana za treći dan, nije uspjela okupiti različita izlaganja pod izrazitijim zajedničkim nazivnikom. Premda pojedinačno zanimljiva, izlaganja su se kretala u rasponu od kritičke analize povijesnoumjetničkog diskursa u vrijeme totalitarnih režima, preko revizije lokalnih umjetničkih povijesti iz feminističke perspektive, do održivosti nacionalnog identiteta kao atributa suvremene umjetničke produkcije – u konačnici svjedočeći tek o pluralizmu pristupa i interesnih područja u suvremenoj povijesti umjetnosti na području srednje, istočne i jugoistočne Europe. Treći dan druge sekcije, podijeljen na istraživanja na području sakralne umjetnosti te historiografije umjetnosti u najširem smislu, okupio je jednako ponaosob pažnje vrijedna, no međusobno izolirana izlaganja.

Pokušamo li donijeti neki sud u cjelini, torunskoj bi se konferenciji mogla zamjeriti pretjerana fleksibilnost da upravo ta fleksibilnost nije bila polazna pretpostavka okupljanja. Skupu *The History of Art History in Central, Eastern and South Eastern Europe* primarni je cilj bio informativan: istražiti opseg i sadržaj

radnoga naslova s mogućim profiliranjem zajedničkih problema i interesa. Visoka razina tematske specifičnosti svih sudionika nije samo demonstrirala multikulturalnu mnoštvenost pripovijesti o povijesti umjetnosti,

nego i potvrdila da je ideja nacionalnog identiteta još uvijek pertinentna u proizvodnji povijesnoumjetničkoga znanja i da upravo iz naslovljenih sredina možemo očekivati njegovo revidiranje. ✕